

MERI KOIVUSALO
kansainvälisen terveyspolitiikan
professori
Tampereen yliopisto

Mitä pandemian jälkeen?

Uusien virusmuunnosten vuoksi koronapandemia voi jatkua pidempään kuin toivoisimme, mutta tiedämme myös, että se ei ole viimeinen lajissaan.

Kansainvälisen luontopaneelin (The Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, IPBES) pandemia-työryhmän raportti on nostanut esille yhteisiä tekijöitä pandemioiden, ilmastomuutoksen ja luontokadon taustalta. Raportin mukaan vain pieni osa eläimistä ihmisiin siirtyvien virusten muodostamasta riskistä on tiedossa (1).

Vaikka kaikkiin taustatekijöihin emme voi vaikuttaa, tulevien pandemioiden riskin vähentäminen nivoutuu laajempaan ympäristön muutokseen.

Pandemioiden leviämistä edistää globaalinen liikkuvuus, mutta myös eriarvoisuuden kasvu. Epäviralliset työmarkkinat, siirtotyöläisyyden liikkuvuus ja ahtaat asuinolot ovat vauhdittaneet myös COVID-19-pandemiaa.

Kansainvälinen arvio pandemioiden varautumisen tarpeista onkin nostanut terveysturvallisuuden ohella myös sosiaaliturvan asialistalle (2). Varautuaksemme tulevaan tarvitsemme sekä terveydenhuollon, terveysturvallisuuden ja kansanterveyden vahvistamista että myös siirtymää kohti sosiaalisesti ja ekologisesti kestävämpiä yhteiskuntia.

Kansainvälinen yhteistyö pandemioiden ehkäisemiseksi edellyttäisi vahvempaa panostusta sekä Maailman terveysjärjestön WHO:n tueksi että kansainvälisen terveysjärjestön (International Health Regulations, IHR) uudistamiseksi (3). Euroopan unioni on tukenut avausta kansainvälisestä pandemiasopimuksesta (4), mutta kesken pandemiaa tehty avaus nostaa myös kysymyksiä siitä, miksi näitä tavoitteita ei ole sovellettu jo tämän pandemian aikana. OECD:n mukaan COVID-19-rokotteita olisi ollut saatavilla laajemmin, jos teollisuuden saamaa julkista tukea ja ennako-ostoja olisi ehdollistettu (5).

Uusi rokoteteknologia avaa vahvemmin alueellisia vaihtoehtoja pandemioiden kontrollointiin. Rokotteiden tuotantokapasiteetin laajentaminen ja uuden teknologian hyödyntäminen edellyttävät kuitenkin teknologian siirtoa, johon nivoutuvat myös teollis- ja tekijän-

oikeudet. Varsinaisten rokotteiden lisäksi yksinoikeudet koskevat myös rokotteiden ainesosien ja komponenttien valmistajia (6).

Yksinoikeuksien ja ihmisoikeuksien välistä ristiriitaa käsitellään nyt Etelä-Afrikan ja Intian aloitteesta erivapaudesta Maailman kauppajärjestössä (WTO). Ihmisoikeusjärjestöt, kuten Amnesty sekä WHO ja YK:n yhteinen HIV/AIDS-ohjelma UNAIDS, ovat tukeneet avausta (7).

Pandemioiden riskin vähentäminen nivoutuu laajempaan ympäristön muutokseen.

Pandemian aikana määritetään nyt myös sitä, miten terveysturvallisuutta ja tulevien pandemioiden kontrollia voidaan edistää. Rokotteet ovat tärkeä, mutta eivät ainoa osatekijä tulevaisuuden varautumisessa. Pandemia on jalkauttanut globaalien terveyden myös osaksi kansallisia ja paikallisia toimia.

Tarvitsemme tietoa, osaamista ja kapasiteettia myös terveysturvallisuuden ja kansanterveyden alueilla. Euroopassa on kerätty tietoa siitä, miten rajoitus, testaus sekä tartuntaketjujen jäljitystoimia on järjestetty eri maissa (8).

Suomessa testaus ja tartuntaketjujen jäljitys ovat toimineet verrattain hyvin, mutta vaarana on, että aktiivisten kansanterveystoimien merkitys ja osaamisen kehittämisen mahdollisuudet jäävät arvioimatta tai unohdetaan pandemian jälkeen. Lääkärinkunnan kannalta on tärkeää pohtia myös, miten voitaisiin parantaa lääkärin kansanterveyden ja terveysturvallisuuden osaamista osana perus- ja erikoistumiskoulutusta. ●

SIDONNAISUDET

Meri Koivusalo: Konsultointipalkkio (Ulkoasiainministeriön kehitys yhteistyösasto), jäsen kansalaisjärjestöissä, Health Action International -järjestössä (board) ja WHO:n asiantuntijakomiteoissa.

KIRJALLISUUTTA

- 1 Daszak P ym. IPBES Workshop Report on Biodiversity and Pandemics of the Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. Bonn: IPBES Secretariat 2020 (luettu 12.4.2021). doi:10.5281/zenodo.4147317.
- 2 Global Preparedness Monitoring Board. A World in Disorder. Global Preparedness Monitoring Board Annual Report 2020. Geneva: World Health Organization 2020 (luettu 12.4.2021). https://apps.who.int/gpmb/assets/annual_report/GPMB_AR_2020_EN.pdf
- 3 Gostin LO, Moon S, Mason Meier B. Reimagining global health governance in the age of COVID-19. *Am J Public Health* 2020;110:1615–9.
- 4 Editorial. The world must learn from COVID before diving into a pandemic treaty. *Nature* 2021;592:165–6.
- 5 OECD. Access to covid-19 vaccines: global approaches in a global crisis. Paris: OECD (luettu 12.4.2021). <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/access-to-covid-19-vaccines-global-approaches-in-a-global-crisis-c6a18370/>
- 6 Irvin A. What it will take to vaccinate the world against COVID-19. *Nature* 2021;592:176–8.
- 7 Amnesty International. WTO: a missed opportunity to put people before patents (luettu 12.4.2021). <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/10/wto-states-waiver-trade-rules-for-covid19-vaccine/>
- 8 WHO. Covid-19 health system response monitor. Brussels: European Observatory on health systems and policies (luettu 12.4.2021). <https://www.covid19healthsystem.org/mainpage.aspx>